

RUCIANY (57) *ai*

a jasne (w tym 2 r. błędne znakowanie).

sg m N ruciany (9). ◇ *G* rucianého (4); -ého (1), -(e)go (3). ◇ *D* rucian(e)mu (1). ◇ *A* ruciany (11). ◇ *I* rucianym (10). ◇ *L* rucianym (1). ◇ *f N* rucian(a) (3). ◇ *G* rucian(e)i (4). ◇ *A* rucianą (1). ◇ *I* rucianą (1). ◇ *n G* rucian(e)go (4). ◇ *A* ruciané (2); -é (1), -(e) (1). ◇ *pl N subst* rucian(e) (1). ◇ *G* rucianych (3). ◇ *A subst* rucian(e) (1). ◇ *I m* rucianymi (1).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVIII w.

Przymiotnik od „ruta” ‘Ruta graveolens’; rutaceus Mącz, Cn (57) : Rutaceus, Ruciány. Mącz 362b.

a. *Będący częścią ruty (16) : Weźmiz też ruciánych y piołunowych ferdułzek/ á wygnieć też fok z nich SienLek 69.*

Wyrażenia: »korzeń ruciany« (3): Też korzeń ruciány fłukłzy ná czerwone oczy fłuży SienLek 68, 80, 158.

»kwiat ruciany« (1): Też migdały z kwiatem rucianym iefć po ranu: zachowawa dobrze od powietrza. FalZioł V 63.

»list (a. listek, a. liście) ruciany(-e)« [szyk 6:1] (7): Też naprzeciwno powiethrzu morowemu/ listi ruciane/ włofkie orzechy/ figi/ wełpolek thy rzeczy fłuczzone á zmiełzane/ maią taką mocz iłz człowiek natłzcho tego pożywaiącz [...] zachowa fie od morowe⁸⁰ powietrza FalZioł I 118c; WEzmi listkow rucianych fwieżych ze trzydzieci/ iądrek włofkich orzechow, zpięć [!] FalZioł V 72v, I 115b, III 22c; Ktemu też [na chore oczy]/ weźmi korzenia Koprowego/ liścia ruciányego/ rożey/ [...] á to w winie vwarz/ [...] á tą wodą częłto oczy wymyway. SienLek 64v, 124v, 156v.

»nasienie ruciane« (4): [w miesiącu marcu] iedz zawždy/ nafienie ruciane/ fzałwijowe/ koprowe FalZioł V 46, I 75c, 125a; Gdy fye żołądek nádyma/ [...] weźmi pieprzu poł łothá/ [...] náśienia ruciányego y opichowego s poleiowym po poł czwierci łotá/ [...] á iedz po łyżecce kiedy chcełz. SienLek 96v.

b. *Zrobiony a. uzyskany z ruty (40) :*

Wyrażenia: »olejek ruciany« (2): FalZioł V 85v; dym wthákié [ropiejące] włyzy wpufzczáć trzebá/ ciepłą wodę na kámięń gorący leiąć/ [...] á zaráz oleykiem Ruciányym w cebuli wielkiéy ná trzónie wfmázónym/ meaty zówárté przeprowuiąc Oczko 14v.

»proch ruciany« (1): Proch ruciany z piretrowym prochem w nos wpufzczony/ flegmę wywodzi z głowy FalZioł I 118a.

»sok ruciany« [szyk 23:1] (24): Toż vczyni fok ruciany dany ku picciu z mirrą FalZioł I 118b; Sok ruciany w nos wpufzczony/ krew z nofa ciekącą załtanawia. FalZioł I 118d, I 9d, 42d, 118b [2 r.], c, d (11); Sok ruciány/ álbo z piwowoniei/ álbo tárte náśienie ich/ gdy w nozdrze fypią tym co w Bożey kaźni pádáią/ łacwie ie opułci. SienLek 59v; á gdy fye fokiem ruciányym pomáze/ iad fye go iąć niemoże. SienLek 156v, 51 [3 r.], 54, 66v, 70, 71 (13).

»war ruciany« (1): fłuczzy dzban od octu A nádziálay s niego prochu/ Zmiełzay go zwárem ruciányym A pomázuy [krosty] SienLek 49.

»ruciany wianek (*a. wieniec, a. wianeczek*)« = *wianek paniński; rutacea corona* *Mącz* [szyk 2:1] (3): Włofy skryła panną była/ Ruciane wianki rada wiła *LudWieś* A3v; *Mącz* 362b; TEn wianeczek ruciány piękna Gréta wiła/ Aby weń nádobného Klimká przyftroiła. *KochFr* 44.

»wod(k)a ruciana« [szyk 6:3] (9): RVciana wódkę kiedy kto pije/ oczy czyłci y wzrok počila *FalZioł* II 10c; *Małc Retentivum*: na rany śmrodliwe. Naprzod wezmi miodu á rozgrzey gi na ogniu/ przyley k niemu rucianey wodki. *FalZioł* V 112v, +5c, II 10c, 13d, 15d, 17b, 18c; Drudzy Bobrowych ftroiow ftłukwłzy z wodą ruciana ná tył głowy przywijaia. *SienLek* 41; [dla oczu wódkę ruciána *OczkoPrzymiot* 67].

MN